

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Jumanne, 09/11/ 2010, Mchana

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A (Alama 15)

1. Wewe ni mwanafunzi wa kidato cha pili katika kilili chetu, umechaguliwa kusoma risala kwa Mgeni Rasmi. Soma risala hiyo kisha jibu maswali yanayofuata.

Ndugu Mgeni Rasmi,

Mustakabali wa taifa letu na raia wake upo katika hati hat] iwapo half iliyopo sasa miongoni mwa viongozi wetu tuliowapa dhamana kubwa ya kuliongoza taifa hili haitadhibitiwa. Ubinafsi uliokithiri, rushwa, ufasidi ubadhirifu wa mali ya umma, uhujumu uchumi, jambazi, dhuluma, utapeli, mauaji ya imani za kishirikina na uovu wa kila aina umekuwa ndio sera yao. Dhamira njema ya ukombozi wa wananchi kufikia maisha bora kwa kila Mtanzania itakuwa ndoto za alinacha tu kama hautakuwepo utashi wa dhiti wa kisiasa wa kupambana na hali hiyo.

Ndugu Mgeni Rasmi,

Jambo la kuSikitisha ni kuendelea kukua kwa kasi pengo lililipo baina ya wenye nacho na wasionacho; yaani matajiri na maskini katika jamii inayoamini katika misingi ya usawa wa binadamu. Katika jamii hii ya tabaka la wakulima na wafanyakazi; wapo watu wenye fedha nyingi wanaishi maisha ya kifahari sana na kuwaacha wengine wengi ambao hata kupata mlo kamili wa siku ni shida. Wengi hawana ajira za kuaminika wala mitaji au elimu ya ujasiriamali, wakijaribu kukopa mikopo midogo midogo wafanye biashara ili kujikwamua kiuchumi, Lakin' wapi! Wametumbukia katika la umaskini uliokithiri. Maisha yamekuwa ya samaki baharini. Samaki mkubwa kumla mdogo!

Ndugu Mgeni Rasmi,

Vita juu maadui wakubwa wa jamii yetu, ujinga, umaskini na maradhi imekuwa ni nadharia tu. Vifo vya wajawazito na watoto chini ya umri wa miaka mitano vimeongezeka. Kipato cha Mtanzania kinazidi kushuka na thamani ya fedha yetu halikadhalika. Utandawazi ulikusudiwa kutupatia wajomba kwa jina maarufu "wawekezaji" ili waje kutukwamua kiuchumi. Wote tuliweka matumaini ya kukua kwa uchumi na kuongezeka kwa nafasi za ajira katika viwanda, migodi, mashamba, mabenki, mashirika na makampuni katika sekta binafsi. Hata hivyo hali si ya kuridhisha; wajomba wengi "wanatula visogo", Wanakula vyetu huku wanatung'ong'a. Wanawasainisha waheshimiwa wetu ya ulaghai, na wanatumia udhaifu uliomo ndani ya mikataba hiyo kuhamisha utajiri wetu kwenda kwao. Madini, mbao hata wanyama! Maskini, wajinga ndio waliwao. Usimwamshe aliyelala usije ukalala wewe.

Ndugu Mgeni Rasmi,

Leo hii kumeanza kuzuka migogoro ya kugombea ardhi; baina ya wakulima na wafugaji, wawekezaji na wanavip na viongozi na raia. Mahali pengine kama vile kule Kilosa damu ilimwagika. Hii si dalili nzuri kwa mustakabali wa taifa letu, amani yetu tuliyojivunia kwa kitambo sasa Ltilaiwvka rehani. Ukiona vyaelea vimeundwal.

Ndugu Mgeni Rasmi,

Hakuna marefu yasiyo kuwa na ncha. Dalili ya mvua ni mawingu. Dalili za kuzinduka kutoka katika usingizini mzito zinaanza kuonekana. Tumeanza kufuta matongotongo. Hoja za kuhoji na hatimaye

kukubali kuirejea baadhi ya mikataba tuliyoingia kichwa kichwa inayoonesha kila dalili za kiwingu cha rushwa ni hatua ya kujivunia. Mapambano dhidi ya ufisadi na uimarishaji wa demokrasia na miundo mbinu ya nchi ni hatua ya mafanikio. Wabunge bila shaka mtaendelea kuisaidia serikali na sekta binafsi kuboresha mazingira yaliyopo iii kusaidia kuinua uchumi wa nchi yetu na mtu mmoja mmoja. Changamoto kubwa mliyonayo ni kubaini nafasi za ajira na kuongeza mitaji kwa makundi ya kijamii. Mnapoomba kura zetu zingatieni hayo.

MASWALI

(a) Andika kichwa cha habari uliyosoma kwa maneno yasiyozidi matano.
Changamoto za Maendeleo ya Taifa

- (b) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika
- i. Mustakabali: Maisha ya baadaye ya taifa.
 - ii. Hatihati: Hatari au hali ya kuogofya.
 - iii. Lindi la umaskini: Hali ngumu ya umaskini uliokithiri.
 - iv. Mikataba: Makubaliano rasmi baina ya pande mbili.
 - v. Weka rehani: Kuweka hatarini au kuhatarisha.

- (c) (i) Jambo gani linalomsikitisha mwandishi wa risala hii?
Mwandishi anasikitishwa na kuendelea kukua kwa pengo baina ya matajiri na maskini katika jamii inayoamini usawa wa binadamu.
- (ii) Je Mgeni Rasmi katika hafla hii ni nani? Mtaje kwa wadhifa wake.
Mgeni Rasmi ni Mbunge.

(d) Andika ufupisho wa habari hii kwa maneno yasiyopungua 50 na yasiyozidi 80.
Risala hii inaelezea changamoto za maendeleo ya taifa, ikiwa ni pamoja na rushwa, ufisadi, na ubadhirifu wa mali ya umma miongoni mwa viongozi. Inasikitishwa na pengo la matajiri na maskini, umaskini uliokithiri, na migogoro ya ardhi kama ya Kilosa. Utandawazi haukuleta maendeleo yaliyotarajiwa kwa sababu wawekezaji wanatumia mikataba yenye udhaifu kunyonya mali. Hata hivyo, hatua za kupambana na ufisadi na kuimarisha demokrasia zinaanza kuonekana.

SEHEMU B (Alama 15)

2. (a) Kwa kila kauli hapo chini andika kwa kauli ambayo ni sahihi na kwa kauli ambayo si sahihi mbele yake.
- i. Fani na maudhui ni nyanja kuu mbili za lugha.

Sahihi

- ii. Mawasiliano ya binadamu hutumia zaidi vyombo vya habari na simu za mikononi.

Si sahihi

iii. Utumizi wa lugha hubadilika kutokana na muktadha, mada, wahusika na kusudi la mazungumzo.

Sahihi

iv. Lugha ni sauti za nasibu zenye kubeba maana iii kuwasilisha ujumbe kwa hadhira husika.

Si sahihi

v. Umbo, sauti, mpangilio na maana ni tanzu nne za lugha.

Sahihi

(b) Lugha ina dhima nyingi katika jamii. Taja dhima tano tu.

(i) Kuwasiliana na kupeana habari.

(ii) Kuhifadhi na kueneza utamaduni.

(iii) Kuelimisha jamii kuhusu mambo mbalimbali.

(iv) Kuimarisha umoja na mshikamano wa jamii.

(v) Kukuza ubunifu kupitia fasihi na sanaa.

(c) Rekebisha sentensi zifuatazo na uziandike upya kwa kuzingatia pia usanifu wa lugha.

i. Siku zote tunaendaga kumsalimia.

Siku zote tunaenda kumsalimu.

ii. Kikao kiliadhimia kukupandisha cheo.

Kikao kiliahirishwa ili kukupandisha cheo.

iii. Tasavali usiniache peke yangu.

Tafadhali usiniache peke yangu.

iv. Ni budi kila mtu abebe mzingo wake.

Ni lazima kila mtu abebe mzigo wake.

v. Kikao kimehairishwa hadi kesho.

Kikao kimeahirishwa hadi kesho.

SEHEMU C (Alama 15)

3. (a) Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali yanayofuata.

Juu ya mti alikwea mkwezi; sikumtambua, ulikuwa mrefu, naye aliangua nazi. Zilidondoka kwa shindo moja baada ya nyingine Pu! Pu! Pu! Nilipoangalia juu ya kuti, hamadi! Joka la kijani. Nilipiga yowe uwii shuka! Shuka haraka kuna nyoka! Yule kijana aliruka toka juu Nadi chini. Sikuweza kumtazama,

niliogopa.

i. Bainisha vitenzi vikuu vitano katika kifungu hicho cha habari.

- Alikwea
- Aliangua
- Zilidondoka
- Nilipiga
- Aliruka

ii. Kwa kila kitenzi kikuu ulichobainisha oneshwa kiini cha neno.

- Alikwea: Kwea
- Aliangua: Angua
- Zilidondoka: Dondoka
- Nilipiga: Piga
- Aliruka: Ruka

(b) Jedwali lifuatalo lina istilahi zenye fasili zilizotolewa hapo chini. Tafuta maneno hayo na uyaandike mbele ya maelezo yaliyo sahihi.

Z	P	H	A	T	V	J	D	V	L	A
A	Q	M	O	F	I	M	U	W	M	B
B	R	I	C	U	D	K	V	X	N	C
C	S	J	B	K	A	M	U	S	I	D
D	T	K	C	V	H	L	E	Y	O	E
V	I	A	M	B	I	S	H	I	P	F
H	U	L	D	W	Z	M	F	Z	Q	G
E	V	K	I	T	O	M	E	O	R	H
F	W	M	E	X	Q	N	G	A	S	I
G	X	N	F	Y	R	O	H	B	T	J
H	Y	O	G	Z	S	P	I	C	U	K

- (i) Kamusi ni kitabu cha marejeo chenye msamiati uliokusanywa kutoka kwa watumiaji wa lugha fulani. Maneno hupangwa kwa utaratibu wa kialfabeti, hutoa maana na ufafanuzi wa utumizi wa maneno na jinsi yanavyotamkwa.
- (ii) Vichwa ni maneno yaliyoingizwa katika Kamusi na kuandikwa kwa wino mzito na kupewa ufafanuzi.
- (iii) Kipengee ni neno pamoja na ufafanuzi wake katika kamusi. Kwa mfano: Baba - Mzazi wa jinsi ya kiume.
- a. Morfimu ni neno au sehemu ya neno iliyo ndogo kabisa yenye maana kisarufi na ambayo haiwezi kugawanyika zaidi bila kubadili maana ya neno.
- b. Viambajengo ni vipande vya maneno vinavyopachikwa kabla na baada ya mzizi wa neno katika vitenzi.

SEHEMU D: (Alama 40)

FASIHI SIMULIZI

4. (a) Soma maelezo yafuatayo kisha oneshwa yanatoa fasili ya istilahi gani kati ya hizo ulizopewa kwenye kisanduku cha majibu.

(i) Kauli yenye picha za mafumbo na inayoonesha ukinzani wa fikra au tukio.

Methali

(ii) Ni maigizo yenye visa virefu vinavyoakisi maisha ya jamii Fulani.

Sanaa

(iii) Utungo ambao mtunzi hujitukuza na kujifanya shujaa mwenye uwezo wa kutenda matendo makuu kinyume na uwezo kwa kawaida wa binadamu.

Majigambo

(iv) Tungo za fasihi simulizi zitumiazo lugha ya nathari kufikisha ujumbe kwa hadhira.

Ushauri

(v) Ufundi wa kuwasilisha ujumbe kwa hadhira husika kwa kutumia lugha au Vitu halisi kama vile picha au vinyago.

Sanaa za maonyesho

(b) Soma utungo ufuatao kisha hakiki maudhui yake.

Mtini lilichanua,

Jua linakotokea,

harufu yoke murua,

Ua langu.

Kucha kutwa nalilea,
gharama kubwa kutoa,
maji nalimwagilia,
Ua langu.

Udongo kutifulia,
na mbolea kumwagia,
siachi kuzungukia,
Ua langu.

Jana lipotembelea,
kituko kimetokea,
nyuki kanyemelea,
Ua langu.

Ndani Bwana kaingia,
ala sivyogharamia,
maskini mi-nalia,
Ua langu.

Napita naulizia,
nataka hasa kujua,
sababu nichukulia,
Ua langu.

Kwani kwingine situa,
Ukaja kwangu kutua,
Kwa ubabe kuchukua,
Ua langu?

Wai-lahi nakuapia,
Hata kama kwa jambia,
Lazima utaachia,
Ua langu.

MASWALI

i. Nini dhamira ya mtunzi wa utungo huu?

Dhamira ya mtunzi ni kuonyesha jitihada zake za kumudu ua lake na kulaani kitendo cha mtu mwingine kuchukua ua hilo bila ruhusa.

ii. Je, kuna mgogoro gani unaomkabili mtunzi?

Mgogoro ni kwamba ua ambalo mtunzi alililima kwa bidii limechukuliwa na mtu mwingine, hali inayomudu mtunzi kuhuzunika na kulaumu.

iii. "Kizuri kina gharama". Je, ni kwa namna gani mtunzi wa utungo huu anathibitisha usemi huo? Mtunzi anathibitisha usemi huu kwa kuelezea jitihada na gharama kubwa alizotumia kulima ua lake, kama vile kumudu maji, mbolea, na kumudu udongo, lakini hatimaye akaumia kwa kupoteza ua hilo.

iv. Ungekuwa wewe ni mtunzi; ungechukua hatua gani dhidi ya aliyechukua Ua lako? Ningemudu mtu aliyechukua ua langu na kumudu amudu ua au anilipe fidia, na kama hakubali, ningemudu kwa mamlaka ya kijamii ili hatua zichukuliwe.

v. Taja fundisho ulilopata kutokana na tukio lililomtokea mtunzi wa utungo huu. Fundisho ni kwamba bidii na jitihada za mtu zinaweza kupotea kwa sababu ya wengine wanaotumia nguvu au ubabe, hivyo ni muhimu kulinda mali yako kwa uangalifu.

SEHEMU E (Alama 15)

5. Umepokea kadi hiyo hapo chini ya mwaliko wa harusi ya rafiki yako aliyehitimu kozi ya Ualimu. Amekuagiza uisome kisha umwandikie barua rasmi Mkuu wa shule ya Sekondari Jitegemee kumwomba ahudhurie sherehe hizo kwani alitoa mchango mkubwa uliomsaidia kufaulu Kidato cha Sita.

Familia ya Bw. na Bi, Sikudhani Sikumoja Ingekuwa hivyo wa Mtoni Kijichi Dar es Salaam wanayo furaha kukualika/kuwaalika dw./Bi./Bibi/Dic./ Proi./iVich./Mv, Mkubwa Kubwa kwenye sherehe ya harusi ya kijana wao mpendwa Msomi anayetarajia kufunga ndoa na Bi. Tunu kwenye kanisa la Mtakatifu Bwana la Mtoni Kijichi siku ya Jumamosi tarehe 05/12/2010 saa 9.00 alasiri na baadaye kwenye tafrija maalumu itakayofanyika ukumbi wa Mtoni Kijichi kuanzia saa 12.00 jioni. Tafadhali fika na kadi hii iii kuepuka usumbufu. Majibu kwa wasiofika piga simu namba 0656000011 au 025100001

Barua:

Juma Salum
S.L.P. 23456
Dar es Salaam
Mei 26, 2025

Mkuu wa Shule
Shule ya Sekondari Jitegemee
S.L.P. 78901
Dar es Salaam

YAH: Ombi la Kuhudhuria Sherehe ya Harusi

Mheshimiwa Mkuu wa Shule,

Mimi ni Juma Salum, rafiki wa Msomi Sikudhani ambaye alisoma shule yenu na kufaulu Kidato cha Sita. Nimeandika barua hii kumudu ombi la kuhudhuria sherehe ya harusi yake itakayofanyika tarehe 05/12/2010 saa 9.00 alasiri kanisani la Mtakatifu Bwana, Mtoni Kijichi, na tafrija itakayofanyika ukumbini hapo kuanzia saa 12.00 jioni.

Msomi alifaidika sana na mchango wako wa kumudu na kumudu alipokuwa shuleni, na ndoto yake ni kukuona kwenye sherehe hii ili akushukuru. Uwepo wako utakuwa heshima kubwa kwake na familia yake.

Tafadhali, rudisha majibu kupitia simu namba 0656000011 au 025100001 ikiwa huwezi kufika.

Wako wa Mtiifu,
Juma Salum